

Z A P I S N I K
sa 73. sjednice Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu
održane 16. januara 2023. godine

Link za sjednicu: <https://www.youtube.com/watch?v=D2raCFeUIKY>

Sjednica je počela u 12 sati i 15 minuta.

Predsjedavao je Momo Koprivica, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali članovi/ce odbora: Slaven Radunović, Jovan Jole Vučurović, Branka Bošnjak, Milosava Paunović, Srđan Pavićević, dok je u svojstvu zamjene člana Odbora sjednici prisustvovao poslanik Dragan Bojović.

Sjednici je, takođe, u skladu sa članom 55 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao poslanik Maksim Vučinić.

Sjednici su po pozivu prisustvovali: Marko Kovač, ministar pravde; Branimir Janjević, v.d. generalnog direktora Direktorata za međunarodnu pravosudnu saradnju; Tanja Čolan Deretić, državna tužiteljka; Radan Nikolić, predsjednik Udruženja boraca ratova od 1990. godine Crne Gore; kao i Mehdina Kašić Šutković, koordinatorka informaciono-dokumentacionog centra, Građanska alijansa i Bojana Malović, pravna savjetnica iz Akcije za ljudska prava.

Rad sjednice pratili su i predstavnici medija.

Za sjednicu je predviđen sljedeći

DNEVNI RED:

Kontrolno saslušanje na temu: „Primjena sporazuma državnih tužilaštava Crne Gore i Republike Hrvatske o saradnji i gonjenju počinitelaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida, sa posebnim akcentom na istragu slučaja „Lora 3““.

PRVA TAČKA: Kontrolno saslušanje na temu: „Primjena sporazuma državnih tužilaštava Crne Gore i Republike Hrvatske o saradnji i gonjenju počinitelaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida, sa posebnim akcentom na istragu slučaja „Lora 3““.

Predsjedavajući Momo Koprivica, u uvodnoj riječi, kazao je da je Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu na 70. sjednici održanoj 28. decembra 2022. godine, većinom glasova ukupnog broja članova donio Odluku o održavanju Kontrolnog saslušanja na temu Primjena Sporazuma državnih tužilaštava Crne Gore i Republike Hrvatske o saradnji i gonjenju počinitelaca krivičnih djela rata i zločina protiv čovječnosti i genocida sa posebnim akcentom na istragu slučaja "Lora 3". Podsjećanja radi za građane Crne Gore to je slučaj koji se tiče zvjerskog i monstruoznog

iživljavanja nad pripadnicima jugoslovenske narodne armije iz takozvane nikšićke, šavničke i barske grupe. Kao što znate kazao je Koprivica, Sporazum državnih tužilaštava Crne Gore i Hrvatske zaključen je tim povodom 2006.godine. Može se slobodno reći da je ovo navodni sporazum, jer kad se sporazumiju dvije strane misli se da se sporazumijevaju oko nečega što je obostrani interes. Međutim do tog zaključka se ne dolazi kada se pročita ovaj sporazum i zato je prilika da se na kontrolnom saslušanju ukaže na njegove sve dimenzije, posebno sporan odjeljak “ područje primjene” koji je predsjedavajući pročitao, “odredbe ovog sporazuma primjenjivaće se samo u predmetima krivičnih dijela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti genocida koji su počinjeni na području Republike Hrvatske odnosno prema državljanima Republike Hrvatske ,a čiji počinioци imaju prebivalište ili državljanstvo Republike Crne Gore”.

Koprivica je naglasio da je saslušanje i zakazano kao prilika da se sa uvažanim predstavnicima državnih institucija razmotri ova sadržina sporazuma i ovakvo područje primjene sporazuma, koje govori o jednom jasnom podređivanju Crne Gore. Važno je istaći da svi zločinci bez obzira ko je počinilac, čiji je državljanin, treba da budu procesuirani i privedeni pravdi. U vezi sa navedenim smatram da je dužnost ovog odbora da sagledamo šta je u stvari činjenjem, odnosno ne činjenjem tadašnjih vlasti preduzeto u gonjenju počinilaca krivičnih dijela ratnih zločina, i koji su rezultati u primjeni tog dokumenta. Očigledno ih nije bilo, kazao je Koprivica te je i potrebno bilo da prođe toliko godina koliko je prošlo, da bi rješavanje ovih pitanja došlo na dnevni red. Slučaj "Lora 3" koji se odnosi na zarobljene pripadnike tadašnje Jugoslovenske narodne armije iz Crne Gore je monstruočan zločin i zločin bez kazne, zločin za koji niko do sada nije pravno odgovarao, niti snosio bilo kakve konsekvence. Civilizacijska je obaveza suočiti se sa svim aspektima navedenog slučaja, kao i potreba da se utvrdi šta su naši državni organi uradili na planu gonjenja počinilaca ovih krivičnih djela.

Na kraju, Koprivica je izrazio zahvalnost Radio Televiziji Nikšić koja je sačinila jedan ozbiljan dokumentarni film koji je utemeljen, i bez ikakvih politizacija govori o ovom monstruočnom zločinu, sa upečatljivim svjedočanstvima i sa prezentacijom relevantnih dokaza, o zločinu bez kazne, o velikom stradanju i velikom raspeću ljudi iz nikšićke, šavničke i barske grupe ljudi koji su bili svih vjera, različitih vjera i nacija, kao pripadnici Jugoslovenske narodne armije zarobljeni, nikad im nije bilo suđeno, to su nevine žrtve, i o zvjerskom postupanju sa njima.

Marko Kovač, ministar pravde, je mišljenja da navedeno Kontrolno saslušanje upravo daje podsticaj da ovo veoma važno pitanje ne bude stavljeno ad acta već da se, u granicama mogućeg i u skladu sa nadležnostima, preduzmu sve mjere i aktivnosti kako bi došlo do procesuiranja svih lica koja do sada nijesu procesuirana u slučaju „Lora 3“. Tim povodom, osvrnuo se na bilateralnu saradnju između Ministarstva pravde Crne Gore i Ministarstva pravde Republike Hrvatske, navodeći da su potpisana tri takva ugovora i to: Ugovor o izručenju i Ugovor o izvršenju odluka u krivičnim stvarima, potpisani 2011. godine, dok je treći Ugovor o pravnoj pomoći zaključen još 1997. godine, u vrijeme Savezne Republike Jugoslavije, što daje osnov i mogućnost za dalju saradnju. U konkretnom slučaju, ministar Kovač je naveo da se od strane hrvatskog pravosuđa i tužilaštva može zatražiti urgencija i da Ministarstvo pravde stoji na raspolaganju za bilo kakvu pomoć, podsjećajući da se zamolnice upućuju preko resornih ministarstava pravde, kao centralnih organa, i da se samim tim mogu uključiti kao posrednici. Kada je riječ o Sporazumu između tužilaštava Republike Hrvatske i Republike Crne Gore, ministar se saglasio da u istom

postoji očigledna asimetričnost u pravima i obavezama i da u momentu potpisivanja strane ugovornice nijesu bile ravnopravne. Shodno tome, mišljenja je da bi isti trebalo revidirati, napominjući da je u ovom slučaju nadležno Vrhovno državno tužilaštvo koje ga je zaključilo, s tim da je Ministarstvo pravde spremno da, u granicama svojih mogućnosti, pruži ekspertsku podršku. Pored toga, dodao je da je međunarodno-pravna saradnja moguća i na osnovu Evropske konvencije o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima, i da u ovom slučaju izostanak određenih odredbi u sporazumu nije prepreka za procesuiranje već je očigledno u pitanju nešto drugo, što je u nadležnosti pravosudnih organa Republike Hrvatske, odnosno hrvatskog tužilaštva i policije.

Tanja Čolan - Deretić, državna tužiteljka upućena na rad u Specijalno državno tužilaštvo, je navela da je u pitanju odnos tadašnjeg Vrhovnog državnog tužilaštva odnosno Odjeljenja sa suzbijanje korupcije, organizovanog kriminala, terorizma i ratnih zločina prema ovom slučaju. U vezi sa tim, istakla je da je tadašnje Vrhovno državno tužilaštvo, shodno članku objavljenom u Dnevnom listu „Dan“, 10. januara 2009. godine, odnosno povodom izjave Radana Nikolića, predsjednika Upravnog odbora udruženja boraca ratova od 90-tih godina, formiralo predmet i krenulo u istraživanje pomenutog događaja. U vezi sa tim, obratili su se Republici Hrvatskoj i dobili odgovor od Republike Hrvatske da li se ili ne vodi postupak u odnosu na oštećene državljane Crne Gore, nakon čega su prikupljeni određeni podaci koji su u dva navrata ustupljeni Republici Hrvatskoj, odnosno njihovom nadležnom tužilaštvu. Pored toga, navela je da se Tužilaštvo interesovalo za postupanje kolega iz Republike Hrvatske pa je u tom smislu tužiteljka iz Specijalnog državnog tužilaštva, 18. jula 2018. godine, u okviru projekta UNDP-a „Jačanje regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina“ posjetila tužilaštvo u Splitu i od postupajućeg tužioca došla do podatka, da dokazi koje su oni prikupili u tom predmetu ne pružaju dovoljno osnova za pokretanje krivičnog postupka protiv bilo kog lica u tom trenutku. Specijalno državno tužilaštvo je tada, takođe, predložilo postupajućim tužiocima iz Splita da, ukoliko cijene za potrebnim, mogu da im pruže međunarodnu pravnu pomoć, odnosno obave saslušanje lica koja se nalaze na našoj teritoriji i hrvatski tužitelji su izrazili spremnost da navedenu inicijativu razmotre i obavijeste naše Specijalno državno tužilaštvo. Međutim, kazala je tužiteljka Deretić, međunarodna pomoć nakon ovog nije tražena od Specijalnog državnog tužilaštva.

Radan Nikolić, predstavnik Udruženja boraca ratova od 1990. godine Crne Gore, naglasio je da su se ovim povodom, više puta, obraćali Vrhovnom državnom tužilaštvu Crne Gore, u pisanoj formi, i da nikada ni na jedan akt nijesu dobili odgovor. Takođe se osvrnuo i na posljedice zaključenog sporazuma između državnih tužilaštava Republike Crne Gore i Republike Hrvatske, navodeći da član 1 tačka c Zakona o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji apsolutno nema utemeljenje u istini o dešavanjima u Hrvatskoj 1991. godine, posebno 1992. godine, iz razloga što su tada i Hrvatska i Crna Gora bile Republike SFRJ, a Jugoslovenska narodna armija je bila jedina legalna oružana armija i jednih i drugih. Samim tim, istakao je da se navedeni sporazum treba staviti van snage ili se donijeti novi, jer su sada ratni zločini bili u nadležnosti specijalnog državnog tužilaštva Crne Gore. Pored toga, dodao je da je u ovoj oblasti nesporan autoritet Sava Štrbca, predsjednika Dokumentaciono-informacionog centra „Veritas“ iz Beograda, koji je ukazao, da Crna Gora kao država nad čijim državljanima je izvršeno krivično djelo ratnog zločina, može sama procesuirati strane državljane zbog izvršenog zločina

nad njenim državljanima. Radan Nikolić, takođe, smatra da je u pitanju politički dogovor crnogorskog državnog vrha i hrvatskog državnog vrha kojim se krivično gonjenje ograničava samo na crnogorske državljane koji su izvršili agresiju na Republiku Hrvatsku, što čini problem međusobnog odnosa država. Sa druge strane, istakao je da se ovim problemom bavila i Savezna Republika Jugoslavija i Državna zajednica SCG, i da se u jednom od izvještaja SRJ iz 1992. godine navodi da se, u pogledu odgovornosti za izvršene zločine u građanskom ratu koji još traje na teritoriji bivše SFRJ, moraju razlikovati i utvrditi dvije vrste odgovornosti i to: za zločine protiv mira, koji se mogu pripisati onima koji su podsticali i sprovodili razbijanje Jugoslavije, kao i protivustavna secesija republika članica bivše SFRJ i djelovanje niza međunarodnih činilaca koji su doprinijeli razbuktavanju rata. Pored toga, osvrnuo se i na sudsku praksu Vrhovnog suda Srbije prema kojoj šteta prouzrokovana pripadnicima bivše JNA, do dana njihovog međunarodnog priznanja od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 22.05.1992. godine, prouzrokovana je krivičnim djelom oružane pobune iz člana 124 Krivičnog zakonika Jugoslavije. U vezi sa tim, dodao je da u Crnoj Gori ne postoji takva sudska praksa jer nije bilo suđenja za ratne zločine počinjene nad pripadnicima JNA.

U nastavku izlaganja, Radan Nikolić podsjetio je na saopštenje sa internet stranice Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore, od 18. 02. 2008. godine, povodom postupanja crnogorskog državnog tužilaštva u predmetima radnih zločina Opština Čajniče i Lora u kojem je, između ostalog, navedeno da je kompletna dokumentacija Udruženja boraca ratova 90-ih godina Crne Gore koja upućuje na dokaze za lica koja su bila žrtve ratnog zločina u vojno istražnom centru Lora u Splitu dostavljena Županijskom državnom odvjetništvu Split, uz zahtjev da se navodi iste preispitaju i da se dostavi povratna informacija. Tim povodom, Županijsko državno tužilaštvo u Splitu je 12. aprila 2007. godine obavijestilo kancelariju vrhovnog državnog tužioca Crne Gore da su na osnovu dostavljenih materijala preduzeli kriminalističku obradu u cilju otkrivanja krivičnih djela i počinilaca. Pored toga, naveo je da su izdali i jedno saopštenje povodom slučaja „Lora 2“, kojim nijesu bili obuhvaćeni i crnogorski državljani koji su stradali u Lori 3. Tada je u reagovanju županijskog državnog odvjetništva u Splitu navedeno da nikada nije bilo saradnje sa državnim tužilaštvom Crne Gore u tom slučaju niti obraćanja kancelarije Vrhovnog državnog tužioca Crne Gore uz napomenu da je hrvatsko tužilaštvo u slučaju Lora 3 imalo komunikaciju isključivo sa tužiocima iz Srbije i Bosne i Hercegovine, što je potvrđeno i od strane zagrebačkog tužilaštva. Imajući u vidu navedeno, Nikolić smatra da je javni, odnosno državni interes da Crna Gora ovo pitanje dovede do kraja i da otkloni istorijsku nepravdu.

Bojana Malović, predstavnik Akcije za ljudska prava, osvrnula se na Sporazum o saradnji iz 2006. godine, konstatujući da je članom 1 zaista sužena njegoova primjena, odnosno da ne obuhvata sve ono što je predviđeno u njegovoj preambuli, i da samim tim omogućava odgovornost crnogorskih državljana odnosno osoba koje se nalaze na teritoriji Crne Gore za ratne zločine počinjene u Hrvatskoj ali ne i obrnuto. Takođe je navela da je sam slučaj „Lora 3“ zapravo i formiran na osnovu podataka koji su prikupljeni u prethodna dva postupka, „Lora 1“ i „Lora 2“, a koji su se ticali civila i ratnih zarobljenika srpske nacionalnosti i podataka koje je županijsko odvjetništvo u Splitu dobilo od Vrhovnog Državnog Tužilaštva Crne Gore i Udruženja boraca ratova iz 1990. godine. U vezi sa tim, dodala je da su upitne informacije sa kojima raspolažu da županijsko državno odvjetništvo u Splitu već 11 godina zapravo samo sprovodi kriminalističko

istraživanje o okolnostima stradanja zarobljenika u logoru Lora. Naime, kroz svoja saopštenja, oni nisu sporili da se radi o ratnim zarobljenicima što ukazuje da se radi o ratnom zločinu, odnosno da su to lica koja su uživala pravnu zaštitu prema međunarodnom humanitarnom pravu, pa su samim tim trebali makar obavještavati Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore o tome šta se u toj istrazi sprovodilo. Međutim, ni prethodne godine, a ni ove nisu mogli dobiti informaciju koje su to konkretne radnje koje se preduzimaju u ovom predmetu.

Pored toga, Malović je ukazala da pitanje primjene Sporazuma o saradnji treba posmatrati i sa još jednog aspekta, a to je da li je uopšte Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ili županijsko odvjetništvo u Splitu ikada dostavilo dokaze o tim crnogorskim državljanima koji su činili ratne zločine na području same Hrvatske, imajući u vidu informaciju državnog odvjetništva Republike Hrvatske da su još 2009. godine pokrenuli postupak protiv 10 oficira JNA, među kojima ima i crnogorskih državljana, ali da nemaju informaciju da li je od Crne Gore ikada traženo da preuzme krivično gonjenje za ove osobe, jer Crna Gora neće biti u obavezi da ih izruči Republici Hrvatskoj.

Mehdina Kašić - Šutković, koordinatorica Informaciono - dokumentacionog centra ispred Građanske Alijanse, u svom izlaganju nadovezala se na ratne zločine počinjene 90-tih godina, ističući da su tada grubo kršena ljudska prava a da nije bilo odgovornih lica ili su izrečene kazne bile jako male, odnosno niko od nalogodavaca nije odgovarao. U vezi sa tim, smatra poražavajućim da u protekle tri decenije nije postojala politička volja da se bilo šta radi po pitanju ratnih zločina, tj. da se konkretno krene u razrešavanje, kažnjavanje i gonjenje zločinaca, kako bi se zadovoljila pravda. Takođe je dodala da je ratni zločin, zločin protiv čovječnosti i da se tako mora tretirati bez obzira što ne zastarijeva, ukazujući da se svakim danom kojim se ne preduzme apsolutno ništa gubi mogućnost za dokazima, a bez procesuiranja zločinaca ne može se krenuti dalje i ne može se govoriti uopšte o pomirenju. Kašić - Šutković se, takođe, osvrnula i na reparacije za porodice žrtava, a koje ne obuhvataju samo materijalne reparacije već mnogo bitnije rehabilitacije u smislu pružanja zdravstvene zaštite, u vidu psihološke podrške, odnosno da država obezbijedi porodicama žrtava sigurnost. Takođe je dodatno podsjetila na Informaciono-dokumentacioni centar, koji se bavi prikupljanjem dostupne građe o ratnim zločinima za vrijeme 90-tih godina na teritoriji Crne Gore, a koji je osnovan prije dvije godine. Tim povodom, istakla je da je neformalni dogovor sa Skupštinom bio da po isteku prve godine rada Skupština preuzme rad Informaciono - dokumentarnog centra i da se bavi ovim pitanjem. Ta dužnost je i neformalno predata prije godinu dana, ali u međuvremenu ništa nije rađeno po tom pitanju pa je, samim tim, ova rasprava savršena prilika da taj dijalog ponovo pokrene.

Predsjedavajući Momo Koprivica, dajući kratak komentar, saglasio se da su u pitanju zločini koji se istražuju bez obzira na protok vremena, uz napomenu da posebnu zahvalnost duguje dvojici građana hrvatske nacionalnosti, Tončiju Maiću, koji je na čelu Dalmatinskog komiteta za ljudska prava, i Mariu Barišiću koji je sebe izložio i riziku, ne žaleći da strada istina, i koji je dosta posvjedočio o ovom zločinu. Navedeno upravo govori da je humanost jedna od najvećih vrlina koja spaja ljude bez obzira na etničke, nacionalne ili bilo koje druge razlike, i da odgovornost može i mora biti isključivo individualna a ne kolektivna.

Učestvujući u raspravi, poslanik Slaven Radunović je istakao da je u pitanju istorijski događaj za Crnu Goru imajući u vidu činjenicu da će prvi put neka institucija u Crnoj Gori, na

ozbiljan način, da se pozabavi ovim problemom i da je dobijena prilika da se o ovoj temi priča. Kada je u pitanju pomenuti Sporazum, poslanik Radunović je naveo da se isti može posmatrati sa dva aspekta, jedan je hrvatski, a jedan crnogorski. U odnosu na hrvatsku stranu, Sporazum je razumljiv imajući u vidu da je potpisan neposredno pošto je Crna Gora izglasala suverenost i samostalnost. Naime, tadašnje hrvatsko državno rukovodstvo je najviše zbog svog stanovništva, a i zbog motivacije svojih ljudi, pokušavalo da sve događaje od '90-te godine i nadalje prikaže u crno-bijeloj tehnici i nikako im nije odgovaralo da postoji teg zvani „Lora 3“ i sve što se tamo dešavalo. U takvom političkom ambijentu je i potpisan taj Sporazum kojim je zaštićen imidž nove crnogorske vlasti u ratnim dešavanjima u Hrvatskoj, a zažmureno na „Loru“. Stoga je, u konkretnom slučaju, isključivo riječ o pravu i pravdi prema ljudima, odnosno njihovim porodicama. Poslanik Radunović je, takođe dodao da od strane DF-a postoji podrška u borbi za razrješenje svakog zločina koji nije otkriven ili svakog zločinca koji nije isporučen. Tim povodom, postavio je pitanje ministru pravde da li postoji mogućnost da se Ministarstvu pravde Republike Hrvatske predloži da se navedeni sporazum redefiniše, kako bi se postigla ravnopravnost, imajući u vidu činjenicu da je Crna Gora istim oštećena, za šta će se snositi odgovornost, a sve u cilju pristupanja procesuiranju, između ostalih i zločinaca iz Lore, vezanih za Šavničko-Nikšićku grupu.

Odgovarajući na pitanje poslanika Radunovića, ministar Marko Kovač je ponovio da su ugovorne strane ovog sporazuma dva vrhovna državna tužilaštva i saopštio da će, u komunikaciji sa VDT-om, insistirati i predložiti izmjenu ovog sporazuma, dajući podršku inicijativi koja će biti u dogledno vrijeme sprovedena.

Poslanica Branka Bošnjak, u svom obraćanju, istakla je da je više nego jasno da nije postojala politička volja ni sa jedne ni sa druge strane, tj. bivšeg režima u Crnoj Gori i vlasti u Hrvatskoj, da se ove stvari riješe na pravi način s tim što je vlast u Hrvatskoj pokazala da brine o svojim građanima, dok je prethodni režim Crne Gore imao potpuno drugo gledište po pitanju ovih i svih drugih ratnih zločina. Samim tim, smatra da Skupština Crne Gore treba da pokaže odgovornost, naročito prema žrtvama i njihovim porodicama. Takođe je naglasila da se mora voditi računa i o onim zločinima koji su se desili na području Crne Gore, smatrajući dobrim što ovi zločini ne zastarijevaju, s tim da protok vremena svakako utiče na manji broj svjedoka i na dokaze koje treba sačuvati. Takođe se osvrnula i na Informaciono dokumentacioni centar navodeći da bi trebalo da se vide svi zločini i da se sve pokrene, kako bi bili pravični prema svima. Takođe je istakla da je činjenica da Državno tužilaštvo namjerno nije radilo na ovome i da je apsolutno izostala bilo kakva politička volja da se ove stvari riješe. Stoga je, smatra poslanica Bošnjak, civilizacijska obaveza svih nas da se teme ratnih zločina zatvore a sve u cilju postizanja pomirenja na ovim prostorima. Pored toga, poslanicu Bošnjak je zanimao podatak o broju crnogorskih boraca i koliko ih je stradalo sa smrtnim ishodom, kako bi se porodice žrtava obeštatile i da im se država na neki način oduži i pokaže brigu o njima. Takođe je dodala da treba raditi na redefinisanoju ovog sporazuma čime će se pokazati koliko je i druga strana spremna da svoje građane sagleda kroz taj osnov, tj. da li su imali i kakvu ulogu u ovom zločinu.

Branimir Janjević, v.d. generalnog direktora Direktorata za međunarodnu pravnu saradnju u Ministarstvu pravde je u odnosu na ovaj slučaj naveo da revolt upravo izaziva to što je „Lora 3“ jedini slučaj od svih zločina u Lori koji nije procesuiran, odnosno jedini u kojem nije utvrđeno ko je izvršio ova krivična djela. Tim povodom, podsjetio je da je u slučaju „Lora 1“ i

„Lora 2“ došlo do procesuiranja i otkrivanja počinitelja. U pitanju je osam pripadnika bivše Vojne policije Hrvatske, od kojih je šestoro osuđeno tokom 2006. godine na kazne zatvora u rasponu od četiri do osam godina, a prvo okrivljeno lice, odnosno upravnik zatvora i njegov pomoćnik su nakon bjekstva, od nekih deset, petnaest godina, prethodne godine nepravosnažno osuđeni na kaznu zatvora od osam godina i šest mjeseci i drugo lice na četiri godine i deset mjeseci zatvora. Pored toga, dodao je da je sporazum između tužilaštava, koji je predmet ovog saslušanja, jednostran jer se radi o krivičnim djelima koja su učinjena prema državljanima Republike Hrvatske, a čiji počinitelji imaju državljanstvo Republike Crne Gore. Međutim, u konkretnom slučaju, radi se o državljanima Crne Gore koji su mučeni i lišeni života na teritoriji Republike Hrvatske. U vezi sa tim, dodao je da čak i ukoliko bi se desilo da se utvrdi identitet lica koja su izvršila krivična djela, tužilaštvo u Hrvatskoj je nadležno da sprovodi istragu i to procesuirati. Crna Gora čak ne bi mogla tražiti ni izručenje, iz razloga što izručenje sopstvenih državljanina sa Republikom Hrvatskom nije moguće za ova krivična djela, a svakako nije moguće ukoliko je na teritoriji zamoljene države učinjeno krivično djelo, jer je tužilaštvo u Hrvatskoj prvo pokrenulo taj postupak, odnosno izviđaj. Shodno tome, tužilaštvo u Hrvatskoj je isključivo nadležno da otkrije, odnosno utvrdi ko je izvršio ovaj zločin i da eventualno procesuirati učiniocima, a crnogorsko pravosuđe i Ministarstvo pravde kao resorno ministarstvo i svi pravosudni organi stoje na raspolaganju hrvatskom pravosuđu za pružanje pravne pomoći u bilo kom obliku, u skladu s zakonom i konvencijama.

Takođe je ukazao da postoji mogućnost izručenja sopstvenih državljanina i sa drugim državama u regionu, Srbijom, Makedonijom, Bosnom i Hercegovinom i Republikom Hrvatskom ali samo u određenim slučajevima kada se radi o krivičnim djelima organizovanog kriminala, korupcije i pranja novca. Branimir Janjević je takođe saopštio da su upoznati sa obraćanjima Udruženja boraca ratova od 1990. godine tužilaštvu kao i da je od strane Specijalnog tužilaštva 2019. godine postojala zamolnica prema hrvatskom pravosuđu, s tim da se hrvatsko pravosuđe u odgovoru na istu pozvalo na član 2 Evropske konvencije da su isključivo nadležni da procesuiraju ovaj zločin i zatražili eventualno dostavljanje dokaza koje Specijalno tužilaštvo posjeduje. U vezi sa tim, dodao je da su Specijalno državno tužilaštvo i Vrhovno državno tužilaštvo institucije nadležne za postupanje i pružanje pravne pomoći u ovim slučajevima.

Predsjedavajući Momo Koprivica je zatražio od predstavnika ministarstva pravde kratko pojašnjenje u odnosu na slučajeve „Lora 1“ i „Lora 2“, gdje je bilo procesuiranih lica, postavljajući pitanje da li je u ta dva slučaja bilo državljanina Crne Gore koji su bili žrtve zločina. Takođe se osvrnuo i na Ugovor o izručenju između Crne Gore i Hrvatske iz 2011. godine, tražeći pojašnjenje da li se isti odnosi na građane hrvatskog i crnogorskog državljanstva, s tim da ne obuhvata ratne zločine, već samo korupciju, pranje novca i organizovani kriminal.

Predstavnik ministarstva pravde, Branimir Janjević, u svom pojašnjenju je naveo da su državljani Crne Gore stradali samo u slučaju „Lora 3“. U „Lori 1“ stradalo je više srpskih civila i civila iz BiH, pri čemu su ubijena dva zarobljenika, dok su u „Lori 2“ ubijena tri civila iz BiH. Kada je riječ o pomenutom Ugovoru o izručenju, potvrdio je da se isti odnosi samo na korupciju, organizovani kriminal i pranje novca, precizirajući da Crna Gora nema mogućnosti za izručenje sopstvenih državljanina za ratne zločine.

Kada je riječ o broju stradalih crnogorskih državljana u slučaju „Lora“, Radan Nikolić je naveo da se radi o 20 lica prema njihovoj evidenciji i evidenciji nevladinih organizacija koje su se bavile ratnim zločinom od kojih su šestorica iz Nikšićko - Šavničke grupe, zarobljeni u Mostaru, trojica na koti Višnjica, kod Čepikuća, zatim sedmorica iz Barske grupe koji su zarobljeni na Crnoglavu. Sve navedeno pripada teritoriji Bosne i Hercegovine, osim Višnjice koja je na granici sa Hrvatskom. Tim povodom dodao je da slučaj „Lora 3“, na žalost, nije bio jedini zločin nad vojnicima JNA iz Crne Gore, što je poznato predstavnicima Specijalnog državnog tužilaštva. Naime, 2016. godine dopunili su dvije informacije o stradanju vojnika JNA u graničnom pojasu sa Dubrovnikom i Trebinjem 1. oktobra 1991. godine, gdje se radilo o napadima paravojnih formacija iz Dubrovnika i Bosne i Hercegovine na regularne jedinice JNA. Takođe, bilo je i pojedinačnih slučajeva zarobljavanja a jedan od takvih je i slučaj momka iz Zete, Maraša, koji je uhapšen u blizini Splita, a čiji su posmrtni ostaci nađeni u blizini Splita. Imajući u vidu sve navedeno, Radan Nikolić je mišljenja da svi ratni zločini imaju istu težinu, i da se u tom pogledu ne može praviti nikakva razlika.

Državna tužiteljka Tanja Čolan - Deretić je u vezi Sporazuma zaključenog između Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore i državnog odvjetništva Republike Hrvatske ukazala da je isti javno dostupan na internet stranici Vrhovnog državnog tužilaštva uz napomenu da je Udruženje ispred kojeg istupa Radan Nikolić, 03. oktobra 2022. godine, podnijelo inicijativu za izmjenu istog. Imajući u vidu činjenicu da je izmjena sporazuma u nadležnosti Vrhovnog državnog tužilaštva po podnešenoj inicijativi je pokrenut postupak. Tim povodom, navela je da Sporazum podrazumijeva saglasnost volje dvije strane i da samim tim ne može precizirati da li će isti biti izmijenjen ili ne. Kada je riječ o Strategiji za istraživanje ratnih zločina u Crnoj Gori, tužiteljka je ukazala da je u istoj navedeno da će se pregledati stari predmeti ali isključivo u cilju provjere mogućnosti da se identifikuju još neki osumnjičeni. Takođe je istakla da je Državno tužilaštvo Crne Gore uradilo sve ono što je u njegovoj nadležnosti, podsjećajući da krivično zakonodavstvo Crne Gore važi za svakoga ko na njenoj teritoriji, odnosno domaćem brodu ili vazduhoplovu koji se smatraju državnim teritorijom, učini neko krivično djelo. Pored toga, ukazala je da se Krivični zakonik primjenjuje i na naše državljanke za djela učinjena na teritoriji druge države. Što se tiče stranaca koji učine krivično djelo na teritoriji druge države, postoji samo uslov da taj stranac bude izručen ili da se zatekne na našoj teritoriji. Samim tim, Ustav Republike Hrvatske ne daje mogućnost da se izruče njihovi državljanke, shodno Evropskoj konvenciji o izručenju.

Što se tiče slučaja „Lora“, navela je da su formirana dva predmeta u okviru kojih je obuhvaćeno 21 lice. U vezi sa tim, Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, odnosno Županijskom odvjetništvu u Splitu, dostavljeni su podaci za 14 lica, dok je u crnogorskom tužilaštvu još uvijek aktivan jedan predmet iz 2016. godine gdje je obuhvaćeno sedam lica, s tim da se jedno lice preklapa u predmetu koji je ustupljen tužilaštvu u Splitu. Pored toga, dodala je da je odjeljenje pri Vrhovnom državnom tužilaštvu saslušalo 11 lica i da je te zapisnike dostavilo nadležnom tužilaštvu druge države. Takođe, putem međunarodne pravne pomoći, su pribavljeni i zapisnici od određenog broja lica koji su svjedoci dešavanja u Lori, a koji su dati pred nadležnim sudovima drugih država iz regiona, i iste su dostavljeni nadležnom tužilaštvu u Splitu. Tanja Čolan - Deretić je istakla da su ukazali i na svjedoke, državljanke Republike Hrvatske, koji bi mogli imati podatke i predložili nadležnom tužilaštvu u Splitu da ta lica budu saslušana kao svjedoci, kao i da

su pribavili materijalne dokaze koji su ustupljeni Splitu. U daljem izlaganju, navela je da su i od Bosne i Hercegovine tražili podatak da li se na njihovoj teritoriji vodi postupak povodom nestanka crnogorskih državljana, te su još 2013. godine dobili podatak da su tri predmeta formirana na području Bosne, povodom ubistva i pronalaska tijela 14 rezervista JNA.

Predsjedavajući Momo Koprivica, dajući kratak komentar, istakao je da upravo ovaj slučaj govori da država nije cijnila žrtve svojih građana, i da je ovo ne samo zločin bez kazne, već i prećutkivan zločin. U prilog tome govori činjenica da je navedeni sporazum zaključen ubrzo nakon sticanja nezavisnosti Crne Gore, a formalno ga je potpisala tadašnja Vrhovna državna tužiteljka, postupajući po političkim instrukcijama vrha vlasti. Takođe, izostanak državno političkog vrha vlasti sa sahrane ovih nevinih ljudi, odražava bježanje od odgovornosti. Pored toga, istakao je da organizovanjem ovog kontrolnog saslušanja želi dodatno rasvijetliti aspekte koji govore o političkoj determinaciji ovakvog lošeg postupanja, a u određenim segmentima, i nepostupanja državne vlasti, a u cilju da svi zločini budu istraženi i da njihovi počinioci snose odgovornost.

Poslanik Dragan Bojović, kao zamjena člana Odbora, u svom obraćanju ponovio je da se u „Lori“ desio jedan stravičan, monstruoan zločin, o kojem građani Crne Gore, odnosno većina građana Crne Gore, nije dovoljno znala i bila informisana. Tim povodom, dodatno je ukazao na film koji je Televizija Nikšić, veoma profesionalno, objektivno i bez politikanstva uradila i prikazala. Isti se i sada prikazuje u serijskom programu kroz dokaze i svjedočanstva vrlo detaljno, precizno i jasno. U vezi sa tim, smatra da bi bilo jako važno da se i na javnom servisu Crne Gore emituje taj film kako bi svi građani Crne Gore vidjeli šta se tamo dešavalo i da se na taj način mobiliše cjelokupna javnost Crne Gore i da se taj zločin istraži. Samim tim, smatra da bi se na taj način postigao bolji efekat i na međunarodnom planu. Poslanik Bojović je, takođe, naglasio da ovaj zločin, prije svega, pokazuje da je država dovedena u poltronski položaj, zahvaljujući tome što je javni i kolektivni interes bio apsolutno podređen privatnom interesu od strane tadašnjeg vrha vlasti. Pored toga, isti pokazuje da prećutkivanje zločina i nesankcionisanje zločina vodi ka novim zločinima, čega se kao društvo moramo osloboditi. Na kraju, istakao je da ovaj zločin pokazuje da država nema poštovanje prema svojim građanima koje je poslala na ratište a potom ih se odrekla, apelujući da se u ovom, i svakom drugom slučaju, zastupaju i čuvaju interesi države Crne Gore, i da je jedino zadovoljenje pravde put da se pruži satisfakcija porodicama žrtava, kao i da se slični monstruozni zločini ne bi više nikada ponovili.

U daljem izlaganju, poslanik Bojović je postavio pitanje ministru pravde da li postoji mogućnost, ukoliko se ne revidira navedeni Sporazum i u koliko država Hrvatska odbije da ga revidira, da Crna Gora povuče potpis sa tog Sporazuma ili da se napiše neki novi Sporazum. Takođe je od strane Državnog tužilaštva želio dodatno pojašnjenje sa stanovišta šta je sve urađeno, imajući u vidu da su aktivnosti počele 2009. godine a rezultati nisu vidljivi.

Ministar pravde, odgovarajući na pitanje poslanika Bojovića, istakao je da u završnim odredbama ovog Sporazuma, član 25, stoji da sudionik ovog Sporazuma koji više ne želi sudjelovati o tome pisanim putem obavještava drugog državnog odvjetnika tri mjeseca unaprijed. Samim tim, smatra da je navedeno moguće prevazići ali da je to u nadležnosti Vrhovnog državnog tužilaštva kao potpisnika.

Tužiteljka Tanja Čolan Deretić, odgovarajući na pitanje poslaniku Draganu Bojoviću, kazala je da je, shodno inicijativi gospodina Radana Nikolića, trenutno u proceduri Predlog za izmjenu Sporazuma, te dodala da je to u nadležnosti Vrhovnog državnog tužilaštva, a ne Specijalnog državnog tužilaštva. U odnosu na navedeno, državna tužiteljka je kazala da je nadležno Vrhovno državno tužilaštvo uzelo inicijativu u razmatranje, te da su preduzete sve radnje za koje su bili ovlašćeni u postupku utvrđivanja ko je učinilac i da li je došlo do zločina u Lori. Kazala je da su saslušali sva lica koja su državljani Crne Gore, odnosno koja imaju prebivalište, odnosno boravište na teritoriji Crne Gore. U daljem izlaganju, istakla je da je Vrhovno državno tužilaštvo, putem međunarodne pravne pomoći, pribavilo i podatke koje imaju države u regionu, te da su, nakon pribavljanja, isti proslijeđeni nadležnom Tužilaštvu Republike Hrvatske, odnosno konkretno tužilaštvu grada Splita. U vezi sa navedenim, tužiteljka Čolan Daretić, kazala je da su se iz crnogorskog tužilaštva naknadno interesovali, te da su saznali da do sada nije protiv nijednog lica pokrenut postupak, i zaključila da je Vrhovno državno tužilaštvo preduzelo sve radnje u odnosu na gonjenje učinilaca ovog krivičnog djela koje su bile u našoj nadležnosti.

Poslanica Milosava Paunović, uzimajući učešće u diskusiji, osvrnula se na Sporazum između Republike Hrvatske i Crne Gore, te kazala da isti ne predstavlja sporazum, već naredbu i vidu ultimatum. S tim u vezi, kazala je da isti predstavlja jednostrani iskaz volje, a ne iskaz volja dvije ugovorne strane. Takođe je istakla da je navedeni sporazum potrebno posmatrati sa uzročno-posljedične strane, te da je moguće da se radi o određenoj vrsti kompenzacije ili određenog prikrivanja pojedinih ratnih dešavanja 90-ih, a u koje je bio umiješan tadašnji državni vrh Crne Gore. U daljem izlaganju, poslanica Paunović je kazala da postoje jasna svjedočenja preživjelih zatvorenika, da su Crnogorci, kako su označavali ljude iz šavničko-nikšićkog i barskog odreda, a u kojem je bilo Srba, Crnogoraca i Bošnjaka, koji su bili zatočeni u bloku C logora „Lora“, najgore prošli od svih zatvorenika, da bi država Crna Gora naknadno zaključila pomenuti sporazum kojim „oprašta“ takva mučenja i ubistva građana Crne Gore. Osvrćući se na sudske postupke vođene pred organima Republike Hrvatske, poslanica Paunović je kazala da su isti bili krajnje diskutabilni, te da je nadležni sudija Županijskog suda u Splitu Slavko Lozina, donio niz neadekvatnih presuda optuženima, koje su naknadno ukinute i bivane pretočene u osuđujuće. U daljem izlaganju, poslanica je istakla da je tužilaštvo Crne Gore trebalo da ima veću ulogu, odnosno da bude mnogo ažurnije kada je riječ o navedenom slučaju jer je u pitanju potreba i dužnost da se zadovolji pravda u korist države Crne Gore i njenih građana koji su stradali u ovom gnusnom zločinu. Ponovila je da potpisivanje sporazuma sa Republikom Hrvatskom predstavlja sramotu onih koji su ga zaključili, imenujući kao odgovorne Vesnu Medenicu i Mila Đukanovića, te kazala da se kad-tad mora utvrditi zbog čega je sporazum potpisan na takav način. Na kraju, poslanica Paunović je istakla da je predmetno saslušanje Odbora, kao i film koji je prezentovala Televizija Nikšić, koristan put da se djeluje na način da se ispravi nepravda kada je u pitanju slučaj „Lora 3“, te da je važno da se porodicama žrtava pošalje poruka da žrtve zaslužuju pravdu, da se odgovorna lica kazne, kako se slični zločini nikada više ne bi ponovili.

Poslanik Jovan Jole Vučurović, u svojoj riječi, izrazio je stav da Sporazum između Republike i Hrvatske predstavlja akt izdaje Crne Gore i da u navedenom slučaju pravosudni organi Crne Gore nijesu branili interese države, te da je došlo vrijeme da se ispravi nepravda za stradale u ovom stravičnom zločinu. Poslanik Vučurović je državnoj tužiteljki Čolan Daretić postavio

pitanje da li postoji mogućnost da se ustanovi odgovornost ljudi koji su očigledno učestvovali u zataškavanju ovoga zločina u proteklih 30 godina. U daljoj diskusiji, poslanik Vučurović je saopštio da je, prema izvještajima Vrhovnog državnog tužilaštva i Specijalnog državnog tužilaštva u Crnoj Gori, u periodu od 1992. do 2021. godine, sprovedeno sedam krivičnih suđenja za ratne zločine izvršene na prostoru bivše Jugoslavije tokom ratova 90-ih, i to u slučajevima: „Klapuh“, „Štrpci“, „Morinj“, deportacija izbjeglica, „Bukovica“, „Kaluđerski laz“ i „Vlado Zmajević“. U vezi sa tim, kazao je da je povodom istih bilo optuženo 37 osoba, a pravosnažno osuđeno 11. Nasuprot tome, do današnjeg dana u Crnoj Gori i Republici Hrvatskoj nije procesuiran nijedan ratni zločin koji su u na teritoriji Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine počinili pripadnici hrvatskih oružanih formacija nad crnogorskim državljanima, pripadnicima Jugoslovenske narodne armije 1991-1992. godine, i to u slučajevima „Lora 3“, „Čepikuće“, „Osojnik“, „Ivanjica“, „Grab“, „Crnoglav“, i dr. Sve navedeno, kazao je poslanik Vučurović, jasno ukazuje da se radilo o jednom potpuno poltronskom odnosu crnogorskog državnog vrha, posebno u odnosu na Republiku Hrvatsku i na njeno državno rukovodstvo. Samim tim, neophodno je utvrditi odgovornost za one koji su direktno počinili stravične zločine nad državljanima Crne Gore, i procesuirati svi oni koji su, kao dio odgovornog političkog vrha, zataškavali navedeni slučaj. Poslanik Vučurović je pitao ministra pravde, Marka Kovača, zbog čega se ništa ne preduzima kada je u pitanju uklanjanje spomen ploče u Morinju, kada se ima u vidu da se nije desio nikakav ratni zločin i da je nadležna inspekcija utvrdila da je ista postavljena suprotno zakonu.

Ministar pravde Marko Kovač, u odgovoru poslaniku Jovanu Vučuroviću, kazao je da navedena spomen ploča jeste postavljena suprotno Zakonu o spomen-obilježjima, i saglasio se sa apelom da je potrebno što prije pristupiti njenom uklanjanju.

Državna tužiteljka Tanja Čolan Deretić, nadovezujući se na izlaganje poslanika Jovana Vučurovića, kazala je da je neophodno pomenuti još jedan predmet za ratne zločine po optužnici, a koji se nalazi pred Višim sudom u Podgorici. Pored toga, istakla je da je država Crna Gora donekle imala koristi od sporazuma koji je potpisala sa Republikom Hrvatskom, jer su po istom Vrhovnom državnom tužilaštvu dostavljeni podaci za još jedan predmet koji je sada aktivan pred Specijalnim državnim tužilaštvom. Takođe je dodala da su u odnosu na još jedan predmet prošle godine traženi podaci od Republike Hrvatske, kao i da posredstvom Ministarstva pravde obje države očekuju odgovor u vezi sa tim. U odnosu na pokretanje pitanja odgovornosti na visokom nivou, tužiteljka Čolan Daretić, je kazala da svaki građanin ima pravo da podnese krivičnu prijavu protiv bilo kog lica za koje smatra da je počinilo krivično djelo, dodajući da i svaki tužilac, ukoliko smatra da je počinjeno određeno krivično djelo, ima pravo da samoinicijativno pokrene postupak. Odluka o eventualno počinjenom krivičnom djelu, kako je istakla Čolan Daretić, utvrđuje se isključivo pravosnažnom sudskom odlukom.

Poslanik Maksim Vučinić, kao zainteresovani poslanik, iznio je stav da potpisani sporazum sa Republikom Hrvatskom predstavlja izdaju Crne Gore, crnogorskih državnih i nacionalnih interesa kao i poniženje države, žrtava, porodica žrtava i svih građana Crne Gore. Takođe je naveo da je potpisivanjem istog tužilaštvo Crne Gore stavljeno u potčinjen položaj u odnosu na drugu ugovornu stranu, te da su privatni interesi određenih pojedinaca iz političkog vrha bivšeg režima, nadvladali interese države Crne Gore i njenih građana.

Predsjednik Odbora Momo Koprivica, osvrćući se na Sporazum između Republike Hrvatske i Crne Gore i položaj dva tužilaštva, ukazao je da je više nego očigledno da je isti neravnopravan i to na način da se Crna Gora, kao jedna od strana potpisnica, našla u podređenom i inferiornom položaju kada je u pitanju saradnja i razmjena dokaza, kao i saradnja u pogledu prikupljanja dokaza kada su u pitanju gonjenja ovih teških krivičnih djela. Pored toga, poslanik Koprivica je naveo da navedeni sporazum predstavlja pravni akt koji ima svoje pravno dejstvo i važenje u pravnom sistemu, te da se isti odnosi samo na gonjenje počinitelaca koji imaju prebivalište ili državljanstvo Crne Gore, što istome oduzima kvalitet i vrijednost akta istinski usmjerenog na postizanje pravde. U daljem izlaganju, poslanik Koprivica se osvrnuo i na Evropsku konvenciju o međunarodnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima iz 1959. i Protokol iz 1978. godine, što je ratifikovano početkom 2000. godine, ističući važnost i snagu tog dokumenta u pravnom sistemu Crne Gore. Imajući u vidu navedeno, postavio je pitanje ministru pravde da li je po njegovom mišljenju urađeno dovoljno s aspekta rada nadležnih državnih organa, te da li je postojao dovoljan stepen volje da se riješi ovaj važan slučaj, a u cilju postizanja pune pravde.

Ministar pravde Marko Kovač, u odgovoru poslaniku Momu Koprivici, kazao je da u okviru međunarodno-pravne saradnje postoje brojni bilateralni i multilateralni pravni akti, koji pored samog sporazuma, omogućavaju saradnju između pravosudnih organa dvije države, a u cilju procesuiranja odgovornih lica pred nadležnim organima Republike Hrvatske. Kada je riječ o volji nadležnih organa u Crnoj Gori za rješavanje ovog važnog pitanja, ministar Kovač je naveo da je za predmete ratnih zločina uvijek potrebno postojanje određene političke aktivnosti, kao i slanje jasne poruke od strane jedne države da će se pobrinuti za svoje državljane i građane koji su na kraju krajeva bile žrtve ovih zločina. Ministar je takođe kazao da smatra da je postojalo ćutanje od strane bivših vlasti, te da su na taj način bili ugroženi nacionalni interesi države i njenih građana. Na kraju, istakao je da zločin i žrtva nemaju ime, prezime i naciju, da su oni univerzalni, te da je neophodno da se svi zločinci privedu pravdi i da se u svakom slučaju utvrdi puna istina, poručujući da će resor koji predstavlja pružati punu podršku u okviru međunarodno pravne saradnje Vrhovnom i Specijalnom državnom tužilaštvu.

Predsjednik Odbora Momo Koprivica, postavljajući pitanje državnoj tužiteljki Tanji Čolan Deretić, osvrnuo se na raniji navod da je u vezi predmetnog slučaja saslušano 11 lica, kao i da su zapisnici i određeni materijalni dokazi predati Državnom tužilaštvu Republike Hrvatske. U vezi sa tim, poslanika Koprivicu je interesovalo kada su navedena lica saslušana i kada su dostavljeni ti podaci, odnosno zapisnici, te da li je državno-tužilačka organizacija Crne Gore dobila određeni odgovor na to što je dostavljeno i da li se uopšte interesovala za postupanje po osnovu navedenih prosljeđenih dokumenata i zapisnika.

Državna tužiteljka Tanja Čolan Deretić, u odgovoru poslaniku Koprivici, ponovila je da je navedeni predmet u tužilaštvu formiran 2009. godine i da je upućena zamolnica Republici Hrvatskoj, a da je 2012. godine dobijen odgovor županijskog državnog odvjetništva u Splitu da se pred tim tužilaštvom sprovodi kriminalističko istraživanje u cilju otkrivanja kaznenog djela i počinitelja u odnosu na crnogorsku nikšićko-šavničku i barsku grupu, te da taj njihov predmet nosi oznaku iz 2007. godine. Tim povodom, u odjeljenju Vrhovnog državnog tužilaštva, saslušano je 11 lica, tokom 2009, 2010, 2011. i 2012. godine, i sav materijal je prosljeđen županijskom državnom odvjetništvu Republike Hrvatske. Takođe je podsjetila da su prosljeđeni i iskazi lica

koji su pribavljeni putem međunarodne pravne pomoći, a koji su dati pred nadležnim sudovima u regionu, kao i materijal koji je dobijen od Komisije Vlade Republike Srbije za nestala lica. Pored navedenog, tužiteljka je kazala da je pomenuto još jedno lice, koje je državljanin Republike Hrvatske, a koje bi moglo imati neposrednih podataka i saznanja o predmetnom događaju. U daljem izlaganju, državna tužiteljka je navela da je Državno tužilaštvo Crne Gore 25. septembra 2013. godine od strane Bosne i Hercegovine dobilo podatak da su i na njihovoj teritoriji formirana tri predmeta povodom ubistva i pronalaska tijela 14 rezervista JNA, dodajući da trenutno ne posjeduje informaciju o ishodu tih postupaka. Čolan Deretić je navela da je Državno tužilaštvo Crne Gore preduzelo sve što je bilo u njihovoj nadležnosti, navodeći da su pokušali da obezbijede i svjedočenja dva hrvatska državljanina, ali da u tome nijesu uspjeli. Ponovila je da su se predstavnici državno-tužilačke organizacije naknadno interesovali za navedeni predmet, te hrvatskoj strani ponudili svu pomoć neophodnu u cilju rasvjetljavanja ovog događaja. Tužiteljka je dalje kazala da se postupak u odnosu na sedam lica nalazi pred Specijalnim državnim tužilaštvom od 2016. godine, takođe po prijavi Radana Nikolića. U vezi sa tim postupkom istakla je da je takođe tražena međunarodna pravna pomoć, te da je Državno tužilaštvo Crne Gore od Haga zatražilo određene podatke, s da u tom pogledu postoji smetnja, odnosno ograničenje da se dokazi prikupljeni u Hagu ne mogu koristiti pred crnogorskim pravosudnim organima.

Predsjednik Odbora Momo Koprivica, dodatno je pitao tužiteljku Čolan Deretić da li je tužilaštvo u saznanju da je tokom navedenih sudskih postupaka u Hagu bilo nekih dokaza ili informacija koje bi mogle poslužiti za rasvjetljavanje slučaja „Lora“, na šta je tužiteljka odgovorila da u tom smislu nema saznanja. U daljoj diskusiji, poslanik Koprivica se osvrnuo na slučajeve koji su se dešavali na tlu Bosne i Hercegovine, a prilikom kojih su zarobljavani i kasnije stradali državljani Crne Gore. U vezi sa tim, pomenuo je imena mučenih i stradalih na teritoriji Bosne i Hercegovine, i pitao državnu tužiteljku da li se Državno tužilaštvo Crne Gore interesovalo povodom pomenutih slučajeva za koje postoje jasne indicije da se radilo o krivičnim djelima od strane pripadnika vojske i policije druge države, te šta je učinjeno kada je u pitanju komunikacija i pravna pomoć na relaciji Bosna i Hercegovina - Crna Gora.

U svom odgovoru, Tanja Čolan Deretić je kazala da ne može dati precizan odgovor u odnosu na pomenute slučajeve, imajući u vidu da nije postupala po istima. Radeći na predmetu „Lora 3“, koji je naknadno dobila, naišla je na podatak da su u Bosni i Hercegovini otvorena tri predmeta, te da tužilaštvo tom informacijom raspolaže od 2013. godine. Tim povodom, tužiteljka je navela da nemaju dalje informacije da li je neko procesuiran u odnosu na pomenutih 14 rezervista. Međutim, u drugom postupku koji se vodi pred tužilačkim organima Crne Gore, krajem prethodne godine, dobila je podatak da se u odnosu na takozvanu barsku grupu, pred organima Bosne i Hercegovine ne vodi postupak u odnosu na krivična dijela učinjena na štetu tih lica.

Predsjednik Odbora Momo Koprivica, u daljoj diskusiji, zamolio je predstavnika Ministarstva pravde da pojasni dio oko zamolnice Specijalnog državnog tužilaštva iz 2019. godine, a u odnosu na predmet koji je još uvijek aktivan i koji se odnosi na barsku grupu, kao žrtvu navedenog zločina.

Branimir Janjević, v.d. generalnog direktora Direktorata za međunarodno-pravosudnu saradnju u Ministarstvu pravde, kazao je da je riječ o Zamolnici Specijalnog državnog tužilaštva od 31.07.2019. godine, gdje je traženo dostavljanje dokaza, odnosno podataka i dokumentacije

vezane za zamolnicu, odnosno lišenje života 24 pripadnika JNA, u mjestima Čepikuće, Ivanjica, Grab, oktobra 1991. godine, i nestanku sedam pripadnika JNA iz barske grupe 1992. godine na Crnoglavu. Janjević je kazao da u tom dijelu nije bilo određenog odgovora hrvatskih pravosudnih organa, što je uzrokovalo urgencije Specijalnog državnog tužilaštva za postupanje po Zamolnici, a nakon čega je državno odvjetništvo Hrvatske odgovorilo u septembru 2021. godine, ističući da je izvršenje zamolnice u nadležnosti županijskih sudova, odnosno da je Republika Hrvatska nadležna da postupa u tom slučaju i da istražuje navedeni zločin. Takođe, istakao je da se Ministarstvo pravde u svom propratnom aktu pozvalo na član 2 tačka b Evropske konvencije o međusobnom pružanju pravne pomoći, gdje su istakli da je Republika Hrvatska nadležna da o tome odlučuje, a da Specijalno državno tužilaštvo jedino može da tužilaštvu Republike Hrvatske dostavi sve ono sa čime raspolaže, u cilju pomoći da se utvrde eventualni počinioci ovog krivičnog djela. U odnosu na navedeno, Janjević je kazao da Ministarstvo pravde nema podatak da li je Specijalno državno tužilaštvo dalo odgovor hrvatskoj strani.

Tanja Čolan Deretić, nadovezujući se na izlaganje predstavnika Ministarstva pravde, kratko je kazala da je upravo to postupak koji se vodi za sedam lica koja su nestala 23. aprila 1992. godine i da je isti još uvijek aktivan kod Državnog tužilaštva Crne Gore, kao i da se i dalje aktivno prikupljaju podaci.

Radan Nikolić, u svojoj riječi, saopštio je da je slučaj stradanja nikšićke grupe dodijeljen specijalnoj tužiteljki Lidiji Vukčević, i da Udruženje kojim predsjedava nikada nije dobilo nijedan zvaničan dokument vezan za navedeni slučaj, kao i da su pokušali da istraže da li su se nadležni organi ili nevladine organizacije obraćale relevantnim institucijama po tom pitanju. U vezi sa tim, Nikolić je ponovio da je u SRJ postojao organ „Komitet za utvrđivanje ratnih zločina počinjenih na prostoru bivše SFRJ“ i da postoje i izvještaji Vlade SRJ u kojima su sadržane informacije poput kvalifikacije djela, imena svjedoka i ostale važne informacije u odnosu na navedeni predmet. Takođe, više informacija o nestalim licima koja su stradala u kampu „Lora 3“, a koje nema ni Komisija za nestala lica, mogu se pronaći u filmu „Proljeće 1992. godine“. Nadalje, Nikolić je saopštio da se dokumentacija vezana za nestanak nikšićko-šavničke grupe, može naći i u Državnom tužilaštvu Republike Srbije, iznoseći mišljenje da se crnogorska Komisija za nestala lica nije adekvatno uključila u istraživanje tog slučaja te da je bila formirana bez stvarne namjere da se time ozbiljno bavi. Pored toga, ukazao je da je poslije dužeg insistiranja Udruženja boraca ratova od 1990. godina, Državno tužilaštvo 2014. godine dobilo podatke vezane za slučaj „Lora 3“.

U daljem izlaganju, Nikolić se dotakao svih relevantnih adresa na kojima se mogu naći informacije vezane za nestanak lica u slučaju „Lora 3“, navodeći komisije u Banja Luci i Nevesinju, kao i Dalmatinski komitet za ljudska prava i dr. Osvrćući se na momenat u kojem su pronađeni posmrtni ostaci lica iz slučaja „Lora 3“, iz 2003. godine, Nikolić je iznio informacije vezane za tadašnju posjetu Kabinetu predsjednika države, u koju je išao sa članovima porodica pronađenih lica. Tom prilikom, saopšteno je da se posmrtni ostaci lica iz slučaja „Lora 3“ ne mogu prenijeti u Crnu Goru, te da je pokušano sprečavanje organizovanog dočeka posmrtnih ostataka u Nikšiću, a o kojim okolnostima je govorio sa izvjesnim Maksimom Koraćem. Takođe je saopštio da se državni organi Crne Gore nisu bavili ovim slučajem ni kada su pronađeni posmrtni ostaci državljana Crne Gore koji su stradali u kampu Lora, ni kada su lica koja su preživjela torturu izašla

na slobodu, kao ni da se država Crna Gora nije nikada zvanično interesovala za činjenicu da su se tijela crnogorskih državljana našla na teritoriji BiH.

Pored toga, Nikolić je citirao hrvatskog publicistu Domagoja Margetića, koji je 28.01.2012. godine napisao da je krajem 2011. godine zatraženo kriminalističko istraživanje u slučaju „Lora 3“, dok je predmet formiran 2007. godine, što ukazuje na to da je vjerovatnoća da će nadležni organi države Hrvatske adekvatno procesuirati ovaj slučaj minimalna. Navedeni dokument, istakao je Nikolić, takođe je predat Specijalnom državnom tužilaštvu dok je na čelu tog organa bio Milivoje Katnić. Tim povodom, konstatovao je da nadležni organi u ovom postupku ne obavljaju svoj posao na profesionalan način, s obzirom da niko nije pozvao umirovljenog stožernog brigadira, Marka Račića, načelnika toplištva u Oluji, koji bi mogao pružiti nove informacije istražnim organima. Takođe je istakao da su dva hrvatska državljanina bila spremna da dođu i svjedoče povodom slučaja „Lora 3“ i da postoji pismeni dokaz da je o tome obaviještena tužiteljka Lidija Vukčević. Na kraju, Nikolić je naveo da je zločin „Lora 3“ neophodno procesuirati prije svega zbog porodica stradalih lica, zaključujući da su države Crna Gora i Republika Hrvatska dužne da im se izvine zbog zataškavanja zločina.

Državna tužiteljka Tanja Čolan Deretić, u svojoj diskusiji, ponovila je da je Specijalno državno tužilaštvo pribavilo određene materijalne dokaze putem međunarodne pravne pomoći, te da se u konkretnom slučaju jesu preduzimale određene aktivnosti. Takođe je istakla da crnogorsko Tužilaštvo nema pravnog osnova za pokretanje postupka povodom slučaja „Lora 3“, imajući u vidu nadležnosti tog organa kao i na činjenicu da je vjerovatnoća da država Hrvatska izruči svoje državljanke Crnoj Gori veoma mala. Na kraju je saopštila da SDT ne raspolaže informacijom da je neko od crnogorskih državljana uključen u navedeni zločin, što bi ih po zakonu ovlastilo za pokretanje postupka.

Predstavnik Ministarstva pravde Branimir Janjević, u svom komentaru, je saopštio da u ovom slučaju nije utvrđeno ko je izvršilac, te da zbog toga nije moguće koristiti institut suđenja u odsustvu. Tim povodom, ukazao je i na druge prepreke pravne prirode koje se odnose na potencijalno procesuiranje slučaja „Lora 3“ od strane crnogorskih pravosudnih organa.

Predsjednik Odbora Momo Koprivica je u svom kratko ukazao na činjenicu da su povodom slučaja „Lora 3“ u Republici Hrvatskoj i dalje u toku kriminalistička istraživanja, te da nijedno lice nije krivično gonjeno po tom osnovu.

Poslanik Dragan Bojović, u kratkoj diskusiji, kazao je da vjeruje da će se Republika Hrvatska odgovorno ponijeti, odnosno odgovoriti, ukoliko nadležni organi u Crnoj Gori pokažu neophodan stepen interesovanja da se navedene stvari procesuiraju. Državnu tužiteljku je pitao za pojašnjenje kako ne postoji pravni osnov da država Crna Gora sudi u odsustvu počiniocima krivičnog djela, u slučaju da Republika Hrvatska ne sprovede neophodne radnje tim povodom.

Državna tužiteljka Tanja Čolan Deretić, u odgovoru poslaniku Draganu Bojoviću, podsjetila je na važeće krivično zakonodavstvo u Crnoj Gori. Takođe se osvrnula i na status i odnos svake od dvije strane u konkretnom slučaju, ponavljajući da su Crna Gora i Republika Hrvatska potpisale Sporazum o izručenju državljana, po kojem se, osim za djela čija je kazna preko četiri godine, mogu izručiti svoji državljanini za krivična djela visoke korupcije, pranja novca i organizovanog kriminala. Po istom sporazumu, ratni zločini nijesu uključeni u djelokrug obuhvaćenih krivičnih djela, te ne postoji osnov za postupanje tužilaštva u tom smislu. Takođe je

navela da Evropska konvencija ne propisuje da bilo koja država mora da izruči svog državljanina, kao ni zakoni koje je ratifikovala Crna Gora 2001. godine, još kao savezna država, po kojima svaka strana ugovornica može da odbije izdavanje svojih državljana.

Poslanik Dragan Bojović je kratko kazao da navedeno predstavlja propust i pravnu prazninu u krivičnom zakonodavstvu Crne Gore i uputio apel da se razmisli o izmjenama navedenog pravnog okvira.

Predsjednik Odbora Momo Koprivica postavio je pitanje Radanu Nikoliću da li su zapisnici sa obdukcije, reobdukcije, kao i zapisnici sa ekshumacija, bili u posjedu nadležnog crnogorskog tužilaštva, te da li organizacija na čijem je čelu posjeduje navedena dokumenta, imajući u vidu njihovu krivično-procesnu snagu.

Radan Nikolić, u svom odgovoru, je saopštio da Udruženje boraca ratova od 1990. godine, ne posjeduje pomenutu dokumentaciju, i pojasnio da istu nisu mogli dobiti zbog svog statusa kao NVO, ističući da je za njeno dobijanje neophodno da zahtjev stigne sa adrese nadležnog državnog organa.

Poslanica Milosava Paunović, u svojoj riječi, postavila je pitanje da li je tačan podatak da je protiv 260 državljana Crne Gore podignuta optužnica tj. pokrenut postupak u Republici Hrvatskoj, a za koje je postojao osnov sumnje da su na njihovoj teritoriji izvršili određene zločine. Poslanicu je takođe interesovalo da li je bilo dostavljanja podatka i da li su ti podaci u ovih 260 postupka i optužnica traženi Crnoj Gori, i da li ih je Crna Gora dostavila.

Državna tužiteljka Tanja Čolan Deretić, u svom odgovoru, kazala je da je pitanje optuženih lica na teritoriji Republike Hrvatske posebno pitanje za čiji je odgovor potrebno prikupiti podatke od Vrhovnog državnog tužilaštva, Specijalnog državnog tužilaštva, kao i tužilaštva nadležnog za dostavljanje tih podataka i da trenutno nema informaciju. U odnosu na aktivne predmete za koje je zatražena međunarodno-pravna pomoć, tužiteljka je saopštila da je Crna Gora od Republike Hrvatske dobila dokaze u odnosu na slučaj „Morinj“, ali i u odnosu na još jedan postupak koji je pokrenula država Crna Gora, navodeći da se radi o predmetu koji je u fazi izviđaja pred Specijalnim državnim tužilaštvom Crne Gore.

Poslanica Milosava Paunović, u dodatnom komentaru, zamolila je tužiteljku da pojasni šta je konkretno urađeno po osnovu sporazuma koji su potpisale Crna Gora i Republika Hrvatska, a u odnosu na slučaj „Lora 3“, preciznije u zloglasnom logoru C, gdje su stradali državljani Crne Gore.

Tužiteljka Tanja Čolan Deretić, odgovorila je da su 2012. godine tužilaštvu Republike Hrvatske poslani određeni materijalni i personalni dokazi, koje je prikupilo crnogorsko tužilaštvo, te s tim u vezi ponovila da je obavljeno saslušanje 11 lica, da su pribavljeni dokazi od strane porodica žrtava, kao i drugi dokazi pribavljeni putem međunarodne pravne pomoći. Ponovila je i da se crnogorska strana naknadno interesovala za odgovor, te da su iz hrvatskog tužilaštva u više navrata saopštili da je isti u fazi izviđaja.

Predsjednik Odbora Momo Koprivica postavio je pitanje Radanu Nikoliću da li je u zapisnicima koje je ranije pominjao, a koji se odnose na razgovor tadašnjeg predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića i tadašnjeg predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića, naišao na informacije vezane za slučaj „Lora 3“. Takođe, postavio je pitanje da li su nadležni državni organi Crne Gore tražili izjavu od lica koje se vratilo iz kampa Lora u Nikšić, prije nego što je to

lice preminulo usljed posljedica mučenja. Predsjedavajući je dodatno postavio pitanje na koji način ocjenjuje učinke i da li se i u kojoj mjeri Komisija za nestala lica Crne Gore bavila ovim slučajem, šta su neke njihove aktivnosti, odnosno gdje je izostala njihova aktivnost. Pored toga, zatražio je informaciju u vezi statusa porodica nevinih žrtava u sistemu boračko invalidske zaštite Crne Gore.

Radan Nikolić, odgovarajući na pitanja predsjednika Odbora, osvrnuo se na brojne informacije vezane za slučaj „Lora 3”, a kojima raspolaže Udruženje kojim predsjedava, ističući da je na tadašnji poziv tužiteljke Lidije Vukčević dao izjavu o stradanju rezervista JNA u navedenom slučaju. Tužiteljka Vukčević je tada ustanovila da nema materijalnih dokaza na osnovu kojih bi mogao da se pokrene postupak. Takođe je kazao da nadležni državni organi Crne Gore nijesu tražili izjavu od lica koje se vratilo iz kampa Lora u Nikšić, prije nego što je preminulo usljed posljedica mučenja. Što se tiče porodica stradalih pripadnika JNA, Nikolić je naveo da imaju određena prava po Zakonu o boračko invalidskoj zaštiti i da su se uz pomoć Savezne Vlade, odmah nakon nestanka 1992. godine, izborili da se ta prava omoguće i porodicama nestalih lica, a vojna invalidnina iznosi 45 eura do 114 eura. Tim povodom, Nikolić je naglasio da bi trebalo mijenjati Zakon o boračkoj invalidskoj zaštiti, ukazujući da je i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda odgovorio na njihovu predstavku, konstatujući da je ta populacija diskriminisana. Takođe je naglasio da su Vladine komisije, odnosno Ministarstvo rada i socijalnog staranja, zahtijevali od ratnih vojnih invalida da se izjasne kao civilni invalidi rata, a ne kao ratni invalidi. Što se tiče Komisije za nestala lica Crne Gore, naveo je da ista postoji ali da nije bilo nikakvog djelovanja, te da ima oko četrdesetak nestalih lica na Kosovu i Metohiji '98, '99-te godine i da su to su uglavnom porodice islamske vjeroispovijesti.

Državna tužiteljka Tanja Čolan Deretić, takođe, je kratko dodala da je pomenuto lice koje je preminulo usljed posljedica mučenja stiglo u Nikšić prilikom razmjene ratnih zarobljenika, ali da je preminulo 1993. godine, kao i da ona nije našla u spisima predmeta njegovu izjavu.

Predsjedavajući Momo Koprivica kazao je da zna da se Komisija za nestala lica Crne Gore nije bavila ni pitanjem nestanka građana koji su islamske vjeroispovijesti na Kosovu, i da se i u tom slučaju pokazala neaktivno, postavljajući pitanje da li je Komisija za nestala lica Crne Gore postojala 2004. ili je tada samo djelovala Savezna komisija, te da li je neko od predstavnika te komisije za nestala lica Crne Gore, 2004. godine prisustvovao sahrani kada su dopremljeni posmrtni ostaci osam Nikšićana.

Radan Nikolić je saopštio da je Crna Gora imala čitavo vrijeme svoju komisiju, tada je postojala državna zajednica Srbije i Crne Gore 2003. 2004. godine kada je donešena Ustavna povelja Srbije i Crne Gore. Iz crnogorske komisije za nestala lica niko nije prisustvovao sahrani, čak ni Jasmin Korać koji je bio na čelu Savezne komisije, iz razloga što je država smatrala da ne treba da dođe kako se ne bi pravio problem oko porodica. Tada su došli drugi članovi komisija iz saveznih organa u Nikšić i obavili su taj posao kako treba u dopremanju posmrtnih ostataka. U vezi sa tim, Nikolić je istakao da kada je formirana Savezna Republika Jugoslavija i kada je krajem mandata državne zajednice Srbija i Crna Gora prebačena boračko invalidska zaštita na nivo država članica, Crna Gora je tri ili četiri mjeseca uskratila sva primanja porodicama poginulih, ratnim vojnim invalidima tako da su morali da štrajkuju nekoliko dana i da spriječe da se desi strašni incident od jednog ratnog vojnog invalida. Tada su, ipak, uspjeli da se izbore da se donese novi Zakon o boračkoj invalidskoj zaštiti kojim su zaštićena prava stečena na saveznom nivou.

Međutim, tu je izostalo jedno od veoma bitnih prava za ostale borce koji nijesu ratni vojni invalidi, odnosno ukinut je borački dodatak, koji i dan danas nemaju. Takođe, još uvijek država nema evidenciju boraca, dok u drugim državama oni imaju zvaničnu legitimaciju borca koju izdaju nadležna ministarstva za boračku invalidsku zaštitu. Takođe je dodao da jedino u našoj državi nije bilo zdravstvene kontrole, u smislu post traumatskog stresnog sindroma ratnih veterana, pa su se dešavali stravični zločini, poput zločina „slučaja Savićević“ kada je momak koji je bio na ratištu, do te mjere obolio da je naveče zaklao sestru i majku, a ministar zdravlja je kazao da o „takvim slučajevima“ treba da brine porodica.

Predsjedavajući Koprivica je, u nastavku diskusije, od Bojane Malović, predstavnice NVO Akcija za ljudska prava, zatražio da pojasni šta tačno piše u njihovom Izvještaju o primjeni strategije u vezi ratnih zločina, kada su u pitanju ratni zločini „Lora 1“ i „Lora 2“.

Bojana Malović je pojasnila da je u ovim postupcima došlo do osuđenja pa se postupak zbog ratnog zločina „Lora 1“ vodio zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, a „Lora 2“ zbog ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, s obzirom da su dvije osobe koje su bile prvooptužene, Tomislav Duić i Emilio Bungur, su u bjekstvu i protiv njih je postupak obnovljen 2017. godine tako da su oni osuđeni prvostepeno. Tomislav Duić je i za „Loru 1“ i za „Loru 2“, osuđen u prvostepenom postupku tako da se u odnosu na njih još uvijek čeka pravosnažna presuda.

Predsjedavajući Koprivica je dodatno postavio pitanje da li je taj izvjesni Tomislav Duić bio na nekom nivou upravljanja cijelim vojno istražnim logorom Lora.

Bojana Malović je potvrdila tu tvrdnju i saopštila da je upravo on bio upravitelj u Lori tako da je po tom osnovu i odgovarao, odnosno po tom osnovu je optužen.

Predsjedavajući Koprivica je nastavio pitajući da li neko ko je upravitelj ili rukovodi tim Vojno istražnim centrom snosi tzv. objektivnu ili komandnu odgovornost o kojoj se toliko govorilo, i da li je to lice sada dostupno hrvatskim organima i da li je ono osuđeno prvostepenom presudom za slučaj „Lora 1“ i „Lora 2“.

Bojana Malović je potvrdila da, koliko su oni u saznanju, da mu je izrečena jedinstvena kazna zatvora od osam godina i deset mjeseci.

Predsjedavajući Koprivica je na kraju Bojani Malović postavio pitanje da li su tokom istraživanja naišli na podatak da je upravo i Mladen Bajić, koji je bio na čelu državno tužilačke organizacije u Hrvatskoj, povezivan kasnije kroz javni diskurs sa ovim slučajem i nekom vrstom objektivne odgovornosti.

Bojana Malović je kazala da na žalost ne posjeduje tu informaciju ali da će se konsultovati sa kolegicama i ukoliko neko bude u posjedu takve informacije da će je naknadno dostaviti.

Branimir Janjević, predstavnik ministarstva pravde, dopunio je informaciju u vezi „Lore 1“ i „Lore 2“, navodeći da su u pitanju odvojeni postupci, a da je Hrvatsko pravosuđe utvrdilo da se radi o istim licima izvršiocima pa je postupak objedinjen, odnosno spojen i osuđeno je šest izvršilaca na kaznu zatvora u rasponu od četiri do osam godina. Glavni čuvar, lice Emilio Bungur, bio je nekih deset godina u bjekstvu i osuđen je na četiri godine i deset mjeseci zatvora za „Loru 1“ i za „Loru 2“, tj. izrečena mu je jedinstvena kazna. Tomislav Duić je bio skoro 15 godina u bjekstvu, nakon toga je zbog komandne odgovornosti za „Loru 1“ dobio šest godina zatvora zbog ratnog zločina ratnim zarobljenicima za „Loru 2“ pet godina i jedinstvena kazna je

osam godina i šest mjeseci zatvora. Takođe je naveo da imaju informaciju da je nepravosnažno presuđeno u novembru, i da je za očekivati da će biti produžen pritvor.

Predsjedavajući Koprivica je dodatno upitao koliko je od tih osam lica stajalo u tom zapovjednom lancu.

Branimir Janjević je dodao da je Tomislav Duić bio glavni, odnosno da je on zbog te komandne odgovornosti osuđen, a da je ovo lice drugo Emilio Bungur, nakon njega otprilike neki drugi lanac, to je ono što pretpostavljaju s obzirom da izražava rezervu, i da nisu u posjedu presuda u kojima se naravno sve konstatuje ko šta radi.

Bojana Malović je dodala da Tomislav Duić jeste zapravo taj koji se nalazi u najvišoj hijerarhijskoj ljestvici od svih optuženih i zbog toga je on i prvi optužen prvo optuženo lice u tom predmetu.

Radan Nikolić je dodao da je u slučaju „Lora 1“ identifikovan je taj „lanac komandne odgovornosti“ na čijem je čelu bio general Mate Laušić koji je bio glavni za vojnu policiju, a Tomo Duić je bio upravnik, nije bio zvanično na nivou logora „Lora“. Takođe postoji čitav komandni lanac imena i prezimena svih tih ljudi koji su se time bavili, a opisani su u knjizi „Posle Jasenovca - Lora“, koja je promovisana ljetos u Nikšiću. Takođe je naglasio da je u filmu koji je urađen i svjedočanstva koja su dali svjedoci koji su preživjeli „Loru“ učestvovala i supruga upravnika „Lore“. Nikolić je dodatno istakao frapantnu činjenicu da su se nad ovim ljudima izivljavali upravo zbog toga što su bili Crnogorci.

Predsjednik Koprivica je kazao da je tačno da su oni mučeni i ubijeni zbog svoje pripadnosti, a u ovom slučaju je sasvim jasno da su u pitanju nevine žrtve, tj. klasični ratni zarobljenici prema kojima, shodno međunarodnim konvencijama, oružana snaga koja ih zarobi mora postupati na način kako to obezbjeđuje svojim pripadnicima,. Dakle, oni su tu i izloženi mučenju i na kraju oduzeto im je pravo na život nasiljem, zbog toga što su pripadali kome su pripadali. U daljem izlaganju, poslanik Koprivica je zamolio za mišljenje Bojanu Malović u odnosu na to zbog čega su izostale pravne posljedice isključivo u slučaju „Lora 3“ a imajući u vidu da su osuđena ova lica za „Loru 1“ i „Loru 2“, a radi se o jedinstvenom Vojno istražnom centru.

Bojana Malović je kazala da je ključan momenat taj kakvim dokazima oni raspolažu u Županijskom odvjetništvu u Splitu. U vezi sa tim, mišljenja je da bi trebalo da krene inicijativa od strane Vrhovnog državnog tužilaštva i da oni zapravo pitaju Županijsko odvjetništvo u Splitu šta je to što nakon 11 godina toliko koči, da u tom predmetu sve ove godine ne može da dođe do optuženja, šta to od ključnih dokaza nedostaje. Tim povodom, upitala je specijalnu državnu tužiteljku da li u tužilaštvu, s obzirom da su oni prikupili 11 svjedočenja i brojne materijalne dokaze, postoji neka opšta slika da se na osnovu makar tih dokaza koji su dostavljeni Tužilaštvu u Hrvatskoj može ocijeniti ko su ljudi koji su krivi za ovo što je učinjeno nad crnogorskim državljanima u logoru.

Tužiteljka Deretić je saopštila da ono što su oni prikupili, to su određeni materijalni i personalni dokazi, a da ne bi komentarisala nepravosnažne predmete u kojima neko drugi donosi odluku. Takođe je kazala da im nije poznato koliko podataka i dokaza ima tužilaštvo u Hrvatskoj, i da je logično negdje pretpostaviti da imaju više podataka i dokaza od crnogorskog tužilaštva, ipak je krivično djelo izvršeno na njihovoj teritoriji tako da su u prednosti da utvrde identitet učinilaca.

Bojana Malović je prokomentarisala da razumije tužiteljku da ne može da daje takvu ocjenu, ali da bi željela da naglasi, da su od državnog odvjetništva dobili informaciju, da oni ocjenjuju okolnosti samog stradanja, jer da bi došlo uopšte do pokretanja na primjer komandne odgovornosti za osobe koje su se nalazile na čelnim pozicijama u tom logoru, bilo je neophodno da se utvrdi da je taj zločin izvršen konkretno u logoru „Lora“ odnosno da su ta lica eventualno ubijena u logoru s obzirom da su njihovi posmrtni ostaci pronađeni na teritorijama druge države. Smatram zaista, kazala je Malović, s obzirom da su sve informacije koje smo mi dobili štire i odvjetništvo ne želi jednostavno da kaže šta je konkretno preduzelo u ovom predmetu, mislim da se sa neke više instance u državi treba uputiti upit Državnom tužilaštvu u Splitu i da se jednostavno vidi postoji li neka mogućnost da se u Crnoj Gori dokazi koji nedostaju prikupе, pa da im se putem međunarodne pravne pomoći oni dostave kao što je to i ranije bio slučaj.

Predsjedavajući Koprivica saopštio je da postoje nedvosmisleni dokazi, počevši od svjedočenja pa dalje, da su se zločini u „Lori“ odigrali i da su tu izloženi mučenju, nečovječnom postupanju, a samo mučenje predstavlja radnju i biće krivičnog dijela o kojem se govori. Dakle, sama činjenica da je pored ostalog bilo i njihovo prenošenje u Bosnu govori o prikrivanju tog zločina o čemu postoje jasno određeni dokazi, pa bi bilo neophodno da se kroz ove kanale međunarodne pravne pomoći, dodatno sve ono što je raspoloživo prikupi i plasira. Međutim, veoma važno da su lica koja su osuđena za „Loru 1“ i „Loru 2“ dostupna hrvatskim organima na čelu sa licem koje je bilo jedan upravitelj tog logora smrti.

Koprivica je uvaženu gošću Kašić-Šutković pitao, imajući u vidu da je pomenula pitanje reparacije za porodice žrtava i prije svega se fokusirala na pitanja koja su i ne materijalne prirode, naročito pružanje podrške osjeća sigurnosti porodicama, kako iz ugla potrebe brige za porodicom žrtava gleda na ovaj slučaj na osnovu onih saznanja i svjedočenja tih porodica žrtava.

Mehdina Kašić Šutković je kazala, da se mora složiti sa gospodinom Nikolićem, po pitanju zdravstvene zaštite za naše borce koji su dolazili, a koji nijesu imali psihološku podršku, što je dovelo do još nekih zločina, kao i samoubistava koja su nastala pod uticajem traume koju su ljudi preživjeli kako u logorima, tako pod učešćem u ratnim zločinima koji su se dogodili. Kada je riječ o reparaciji, kazala je Šutković, nije samo novac ono što je potrebno njima, psihološka podrška je nešto najpotrebnije ljudima koji dođu, prežive i vrate se sa ratišta kao i porodicama žrtava koje su stradale kako bi mogli započeti neki normalan život i bar malo dobiti satisfakciju. Pored psihološke podrške, potrebno je pružiti dodatnu zdravstvenu podršku, potrebno je pružiti dodatnu materijalnu sigurnost. Materijalne vrijednosti ne mogu nadomjestiti gubitak i to se nikako ne dovodi u pitanje, ali mogu bar malo da ublaže i olakšaju na neki način život tih porodica koje su izgubile svog člana porodice. Reparacija se, takođe, jednim dijelom ogleda i u kulturi sjećanja koju mi nemamo, tj. koju ne njegujemo. Jedino nevladin sektor je taj koji obilježava komemoracije ratnih zločina, dok su jako rijetki slučajevi da država pokrene nešto kada je u pitanju komemoracija, što je, takođe, jedan vid zadovoljenja pravde i priznanja za ratne zločine.

Takođe se nadovezala koliko zapravo djeca ne znaju o ratnim zločinima, a ono što znaju je dosta subjektivno i jednostavno nisu relevantne činjenice. Jedina opcija je da se nauče mladi naraštaji i da jednostavno spriječimo da se nešto slično opet ponovi, a da se uvedu ratni zločini, odnosno istorija naša od 1991. godine pa nadalje, u školske udžbenike, odnosno istina koja je bazirana na činjenicama i da se nastavnici koji će je predavati obučе. Ono što je stvarno bilo

šokantno, pošto su sprovodili istraživanje prije neke dvije godine, je da svršeni srednjoškolci ne znaju skoro ništa, ali problem je i da studenti pravnih i političkih nauka znaju veoma malo o ratnim zločinima. To su budući ljudi koji će sutra biti u tužilaštvu, voditi državu, a ne znaju za ratne zločine koji su se desili na našoj teritoriji i za ratne zločine u kojima je naša država učestvovala, gdje su poginuli naši stanovnici, naši državljani, ne znaju apsolutno ništa. Jednostavno se sistemski mora raditi na tom pitanju i moraju se organizovati diskusije na fakultetima, debate, dijalozi, što više konferencija. Instrukcije moraju biti mnogo otvorenije prilikom rada i davati mnogo više informacija medijima kako bi jednostavno ostali mladi i svi zainteresovani mogli da dobiju relevantne informacije, informacije koje su zapravo bazirane na činjenicama. Na taj način bismo mogli da naučimo mlade šta se zapravo desilo i da ne ponavljaju greške iz naše istorije, kazala je Šutković.

Predsjednik Odbora saglasio se sa svim što je saopštila gospođa Šutković i naglasio da je upravo i ova aktivnost Odbora ova sjednica i formiranje pododbora koji će se u budućem periodu baviti analizom postupanja državnih organa u slučajevima ratnih zločina bez selektivnosti podsticaj, da se počne razvijati kultura sjećanja i da se ona utemelji u našem društvu. Ono što je veoma značajno reći jeste da, bez kulture sjećanja, dolazi na neki način do rehabilitacije ili do nekog legitimisanja ne samo zločina nego i uopšte povreda međunarodnog prava. Nekažnjivost zločina kao i zaboravljanje zločina je zapravo pružanje prava onome ko je zločin uradio i samim tim daje se za pravo zločinu i zločincu i negdje mu se oduzima onaj podsticaj da to ne čini i da to niko ne smije da čini ubuduće.

Mehdina Kašić Šutković se nadovezala na riječi poslanice Bošnjak kada je govorila o medijima i kazala da smatra da smo svi svjesni koliko su mediji jako oružje bili devedesetih a pogotovo sada. Imamo situaciju da su mediji 90-ih godina bili veoma huškački nastrojani i da su doprinijeli rasplamsavanju vatre koja je u tom periodu buktala nad našim regionom. Naglasila je, da je govor mržnje koji svima djeluje onako dosta bezazleno veoma prisutan kako u osnovnim školama tako i srednjim, tako na fakultetima, tako i u ovoj kući gdje sjedimo sada. Naročito se mora povesti računa da se za svaki zločin dobije zaslužena kazna, i da se ta kazna primijeni, jer ako pustimo presuđene ratne zločince da hodaju slobodno, kakav primjer dajemo. Nego se mora raditi na tome da se pošalje poruka da niko od zakona i od pravde ne može pobjeći, da pravda nije selektivna već da je pravda potpuno ista za sve, da su sve žrtve zločina podjednako važne, i da se moraju kažnjavati krivci na adekvatan način.

Predsjedavajući Koprivica, u svojoj riječi, je potvrdio da sve što se navodilo u vezi „Lore“ je prvenstveno u fokusu sjednice, a činjenica je da je bilo govora i o jednom netačnom podatku, a to je da se došlo do pravosnažne presude, a zapravo se nije odmaklo od kriminalnog istraživanja, prostije bi se reklo od izviđaja. Dakle, niko nije ni procesuiran ni optužen, a kamoli pravosnažno osuđen u slučaju Lora 3. Dakle, istina o svim zločinima je neophodna i suočavanje sa prošlošću je najvažnije kako bi se došlo do procesuiranja i pravosnažne osude u svim slučajevima ratnih zločina jer bez toga nema ozdravljenja jednog društva. Na kraju je postavio još jedno pitanje gospođi Šutković, da li u informacionom dokumentacionom centru kojim raspolažu, a koji su ustupili Skupštini Crne Gore, a kojem bi trebalo u narednom periodu pristupiti, postoje neki podaci u vezi Lore.

Mehdina Kašić Šutković je kazala da smatra da postoje takvi podaci, jer se skupljala dokumentacija za ratne zločine i da sigurno među knjigama postoje takvi podaci. Na kraju je Mehdiina kazala da se slaže da je danas na sjednici akcenat na Loru 3, ali se ne smije dozvoliti da se umanjí bilo koji drugi ratni zločin, posebno se ne smiju negirati, jer ako bi se negirali ratni zločini apsolutno nikad kao društvo ne bi dostigli nikakav mir.

Predsjedavajući Koprivica je naglasio da se na današnjoj sjednici otpočelo sa bavljenjem ovim slučajem, ne da se ne bi bavili drugim slučajevima ratnih zločina, jer je u vezi sa tim i formiran pododbor, nego prosto da se treba baviti ovim slučajem, koji je tema sjednice i da je iz razloga uvažavanja žrtava i potrebe za dolaskom do istine i sagledavanjem suštine i smisla ovog stradanja potrebno da svi budu fokusirani upravo na to, da se ne bi dovodio ovaj zločin u vezu sa nekim drugim zločinom, jer znate dobro, kazao je Koprivica, da su vrlo često na žalost na tlu bivše Jugoslavije baš zbog neistinitosti, neobjektivnosti, nepristrasnosti, jedan zločin opravdavali drugim ili ako je negdje počinjen zločin onda se pokušavalo pribaviti neko opravdanje za njega ili da se nešto drugo opravdava. Dakle, sve su to razlozi zbog kojih sam kazao da je potrebno da se bavimo ovim što je i konkretna tema današnje rasprave. Evo smo razotkrili i ovaj politički kontekst koji je doveo do ovog sporazuma, ali nećemo skrenuti fokus ni sa jednog slučaja gdje nije bilo relevantno postupanje crnogorskih državnih organa i zato smo formirali pododbor. Dakle, to je suština, kazao je predsjedavajući Koprivica.

Tužiteljka Deretić je zatražila riječ i saopštila da želi da izrazi žaljenje zbog stradanja svih ovih lica, i da joj je žao što nije mogla iznijeti više podataka, ali da je to u interesu istražnog postupka koji se vodi i da je crnogorsko tužilaštvo, odnosno Specijalno državno tužilaštvo, spremno da preduzme sve radnje za koje su zakonom ovlašćeni, a u cilju utvrđivanja istine u ovom slučaju.

Predsjednik Odbora Koprivica naglasio je da je jasno da je danas iskazana volja, što je bilo veoma važno da se čuje. Upravo je i to jedan od produkata ukupne aktivnosti i sav ovaj rad dao je jedan podstrek ka tome, kazao je Koprivica. Nadalje je kazao da je i ovo kontrolno saslušanje i ovaj dokumentarni film koji je ugledao svjetlo dana: „Zlo proljeće 1992. godine“ sačinjen od strane Radio Televizije Nikšić, (svjedočenja porodica nastradalih, ali i svjedočenja određenih ljudi koji su bili zatvoreni u ovom logoru smrti, a preživjeli ga nekim čudom uz izlaganje velikim mučenjima i izivljavanjima), jasno govore da se radi o jednom velikom monstruožnom zločinu, o jednoj strahovitoj povredi međunarodne konvencije o stradanju etičkog poretka. Ovaj slučaj je zaista posebno bolan za Crnu Goru zato što su institucije, prije svega izvršne vlasti, one koje su i učestvovala u slanju tih ljudi na ratište na bazi vojnih poziva, okrenuli glavu od njih, nisu težili ka istini, nisu težili da se procesuiraju svi ti zločinci, niti da se pruži adekvatna pomoć porodicama tih žrtava. Kao što je rečeno, Komisija za nestala lica bila je čak i odsutna sa sahrane ovih rezervista i pripadnika Jugoslovenske narodne armije i gotovo da ništa nije učinila što je poražavajuće i skandalozno. Takođe, vidi se da je i status porodica ovih pripadnika vojske u sistemu boračko invalidske zaštite neadekvatan i daleko je, ne samo od idealnog nego i od optimalnog, poštenog statusa i odnosa države. Takođe, kazao je predsjedavajući, da se nada da će i dokumentaciju kojom raspolaže Informaciono - dokumentacioni centar ustupiti odboru i staviti na raspolaganje. Pored toga, ukazao je da su se svi uvjerali da je ovaj sporazum, koji je bio dominantna tema ove sjednice, zapravo jedan pravni skandal u pravnom poretku Crne Gore, da je

prije svega asimetričan u odnosu na sporazum koji je iste te godine zaključila Republika Srbija, da je raspodjela obaveza i mogućnosti neravnopravna, da je dovedena Crna Gora u podređen položaj, odnosno da je neko u ime Crne Gore pristao na taj inferioran i podređen položaj, što je slanje jedne katastrofalne poruke i unižavanje državnog dostojanstva. To se vidi jasno iz postupanja državnih organa u prethodnim decenijama i odsustvo volje i inertnost i izbjegavanje obaveza, kao i da su učinci i rezultati bili poražavajući i skandalozni. Ove nevine žrtve prošle su stradanje i raspeće i naša je dužnost, naglasio je Koprivica, da učinimo makar dvije stvari.

Kao prvo, da se da jedan snažan regularan demokratski institucionalan podsticaj onima koji su nadležni da konačno počnu da rade svoj posao. Došlo je vrijeme da se krene, odnosno da se uradi sve ono što je moguće kako bi se do kraja rasvijetlio ovaj zločin i makar neki počinioci, neki preživjeli, znamo da postoje određene sumnje da određeni počinioci više i nisu među živima, budu privedeni licu pravde. Imamo i određena saznanja da je jedan broj njih već dostupan organima Hrvatske, da su lišeni slobode i da je krajnje vrijeme da se proširi proces i za slučaj „Lora 3“. Ovo su zločini koji se istražuju bez obzira na protok vremena i protok vremena ne smije biti opravdanje za neaktivnost. U tom dijelu, računamo na novo Specijalno državno tužilaštvo, u vezi njih svakako postoji ohrabrenje da će postupati onoliko koliko mogu i ono što je do njih u skladu sa zakonom i propisima

Druga stvar koja može da se uradi jeste zauzimanje jednog civilizacijskog odnosa institucija Crne Gore. Naime, ovaj odbor sačinice ocjene i stavove, kao i izvještaj, koji će uputiti Skupštini da zauzme konačno jedan civilizacijski odnos prema ovim žrtvama, prema njihovim porodicama da se izrazi osuda tog zločina konačno i od institucija Crne Gore, da se izrazi pijetet prema njima, da se izrazi potreba podrške porodicama, da se unaprijedi i sistem boračko-invalidske zaštite u ovom smislu i da se pruži svakako i odgovarajuću podrška porodicama i na onom nematerijalnom planu, da se ne osjećaju zapostavljeno i zaboravljeno, da ovi ljudi ne budu osuđeni samo na monstruozan zločin koji im je počinjen nego da ne smiju biti osuđeni ni na zaborav. Zato je neophodno razvijati kulturu sjećanja, smatrajući da je održavanje ove sjednice jedan korak na tom planu.

Zaključujući raspravu, predsjedavajući je istakao da će se rad na ovoj temi nastaviti i kroz pododbor koji je formirao Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu. Na taj način, smatra poslanik Koprivica, stvoriće se jedan adekvatan, javni pritisak, tj. javna potreba da se o ovom slučaju sazna puna istina i da se privedu pravdi svi oni koji su se ogriješili i o međunarodno i o domaće pravo i o etički poredak. Mislim da je ova priča krenula i da će imati jasan svoj epilog.

Sjednica je završena u 16 sati i 45 minuta.

Zapisnik sačinili:

Sekretarka Odbora
Slavica Mirković

Predsjednik Odbora
Momo Koprivica